

БОГОСЛУЖЕБНА ПРОСЛАВА НА СВ. БОГОРОДИЦА

Празникът Благовещение Богородично св. Църква чества на 25 март. В древност той имал различни наименования: „Зачатие Христово“, „Благовещение на Христа“, „Начало на изкуплението“, „Благовещение на св. Дева Мария от Ангела“. Едва в VII в. той бил наречен „Благовещение на Пресвета Богородица“[18]. Води началото си още от апостолския век. Сам св. евангелист Лука описва красноречиво Благовещението (Лука 1:26-38). Най-ранните писмени свидетелства за празника са от III век. Св. Григорий Неокесарийски чудотворец (+ 270) пише специална проповед за празника[19]. През IV и V в. проповеди за този ден оставят св. Иоан Златоуст (+ 407)[20], блажени Августин (+ 430)[21] и малко по-късно св. Иоан Дамаскин (VII-VIII в.)[22].

Блажени Иероним (347-420) съобщава, че в Назарет — на мястото, където станало самото Благовещение, бил издигнат храм в памет на свещеното събитие[23].

Блажени Августин пише: „От прадедите е предадено на Църквата, че въплъщението станало на 25 март“[24].

Св. Атанасий Велики (295-373) пише, че Син Божи се въплътил на 25 март, защото в този ден Бог създал човека[25].

Св. Анастасий Антиохийски (+599 г.), опирайки се на старо църковно предание, говори, че сътворяването на човека станало на 25-ия ден на месец март. Поради това и Архангел Гавриил в този ден бил изпратен да благовести на светата Дева нетленното от нея въплъщение на Спасителя и да ѝ предизвести, че чрез нея ще се извърши спасението на човечите. Защото, прилично е, щото съгрешилият да бъде възстановен в това същото време, в което е създаден [26].

През вековете празникът се обогатява с песнопения. Константинополският патриарх Анатолий (V в.) съставя две литийни стихирни на Великата вечерня (гл. 1). Св. Андрей Иерусалимски (VII в.) пише Слава и Нине на стиховните стихирни на Великата вечерня (гл. 4). Канонът на утрешята е на преп. Теофан Никейски (IX в.). С. В. Булгаков смята, че той е произведение на преп. Теофан и св. Иоан Дамаскин[27]. Колко тържествен е празникът Благовещение Богородично! „Днес е началото на нашето спасение и откриване на вечната тайна: Синът Божи става Син на Девица и Гавриил благодат благовести. Затова и ние с него да извикаме на Богородица: Радвай се, благодатна, Господ е с тебе“ (Тропар, гл. 4).

„Днес е радостта на Благовещението, девствено тържество, земното с небесното се съединява, Адам се обновява и Ева се освобождава от първата печал“ (Слава и нине на стиховните стихирни на Великата вечерня, гл. 4).

„Бог, когато пожелае, побеждава естествения чин“ (3 Стихира на Господи възвах на Великата вечерня, гл. 6) – „Скритата от векове тайна се открива днес – Син Божи става Син Човечески“ (Слава и Нине на Всякое дихание, гл.2).

Светата Църква възпява св. Богородица като „неизгаряща къпина..., глъбина необозрима, висока стълба, божествена стомна с мана“ (1 Стихира на Господи възвах на Великата вечерня, гл. 6); „Майка на живота“ (Слава и Нине на Господи възвах на Великата вечерня, гл. 6); „Дева чиста“ (1 Литийна стихира на Великата вечерня, гл. 1); „вместилище на Невместимия, Адамово въздигане, Евино избавление, радост на света и веселие на нашия род“(2 Литийна стихира на Великата вечерня, гл.1).

Удивен от тайната на Благовещението песнописецът Иоан Монах възкликва: „О, чудо!“ (Слава и Нине на литиите (гл. 8) на Великата вечерня). „Дева ще родиш, говори Архангел Гавриил на св. Богородица, а след раждането пак Дева ще останеш“ (Слава и Нине на седалния по полиелей, гл. 4).

Интересна е разработката на празничния канон. Всички песни са съставени в диалогична форма. Диалогът се води между Архангел Гавриил и св. Дева Мария.

Кулминационният момент в богослужебната прослава на св. Богородица в този ден откриваме в кондака и икоса на празника, който ние най-тържествено пеем през Великия пост:

„На тебе, Богородице, поборница воевода, твоите раби, които се избавихме от злини, пеем победни и благодарствени песни. И понеже имаш непобедима сила, от всякакви беди ни освободи, та да ти викаме: Радвай се, невесто неневестна!“ (Кондак, гл. 8).

Още по-емоционално звучи Икосът, който е влязъл в състава на Богородичния акатист (1 Статия): „Първият Ангел бе изпратен от небето да каже на Богородица: Радвай се! – и като видя, че Ти, Господи, едновременно при тоя безпльтен глас, се възпльщаваш, стоеше ужасен и викаше към нея така:

Радвай се ти, чрез която ще изгрее радостта; радвай се ти, чрез която клеветата ще изчезне!

Радвай се ти, чрез която падналият Адам бе възвърнат; радвай се ти, чрез която Ева се избави от сълзи!

Радвай се, висота, трудно достижима с човешки помисли; радвай се, глъбино, в която мъчно се прониква и с ангелски очи!

Радвай се, защото ти си Царев престол; радвай се, защото носиш Онзи, Който всичко държи!

Радвай се, звездо, която явяваш Слънцето; радвай се, утробо на Божественото вместилище!

Радвай се ти, чрез която се обновяват тварите; радвай се ти, чрез която се прекланяме на Твореца!

Радвай се, невесто неневестна”[28]

Източник: draganbachev.wordpress.com

*Публикувано в Духовна култура, 1989, кн. 2, с. 15-32. Понастоящем, декември 2011, авторът на статията е проф. д-р. Иван Денев

[18]. С. В. Булгаков, пос. съч., с. 126.

[19]. S. Gregorius Neocaesariensis episcopus, Homiliae 1-3, In Annuntiatione sanctae Virginis Mariae, Migne, PG, t. 10, col. 1045-1073.

[20]. Св. Иоанн Златоуст, Творения, т. II, С. Петербург, 1912, с. 870-873; т. VIII, С. Петербург, 1914, с. 905-913; т. XI, кн. 1, С. Петербург, 1905, с. 973-979.

[21]. S. Augustinus Hipponensis episcopus, Sermones de Tempore, Sermo 193-195; Migne, PL, t. 39, col. 2105-2110.

[22]. S. Joannes Damascenus, Homilia in Annuntiat. b. v. Mariae; Migne, PG, t. 96, col. 647-662.

[23]. По прот. Г. С. Дебольский, пос. съч., с. 124.

[24]. S. Augustinus Hipponensis episcopus, De Trinitate, lib. IV, cap. 5; Migne, PL, t. 42, col. 893-894.

[25]. По прот. Г. С. Дебольский, пос. съч., с. 124.

[26]. S. Anastasius I Antiochenus episcopus, In Annuntiationem interatisimae Deique Genitricis Mariae; Migne, PG, t. 89, col. 1375-1385; In Lauditissimae Dei Genitricis Annuntiationem, ibid., col. 1385-1390.

[27]. С. В. Булгаков, пос. съч., с. 126.

[28]. Архиеп. Филарет Черниговски и Нежински, Историческое учение об отцах Церкви, т. III, Спб., 1859, с. 154, бел. 8, приписва кондака и икос